

ÚTMUTATÓ ÉS TANANYAGBEOSZTÁS
Lányi András–Jakab György

ETIKA

Tankönyv a középiskolák 11. évfolyama számára
című tankönyvéhez

A tankönyvről

A tankönyv ismeretanyaga megfelel a kerettanterv követelményeinek, bár az egyes témaköröket attól részben eltérő szerkezetben tárgyalja. A teljes anyagot nyolc fejezetre tagolja, ezen túl példát tartalmaz a projektmunka felépítésére is. Az első három fejezet az etika alapkérdései köré szerveződik – az ember mint erkölcsi lény, az erkölcsi értékek, az erkölcsi elhatározás –, de már ezek sem a módszeres fogalmi kifejtés igényével íródtak, más alapfogalmak pedig csak a későbbiekben jelennek meg, különféle élethelyzetek kapcsán. A további fejezetek mintegy koncentrikus körökben tartalmazzák a szűkebb és tágabb személyközi viszonylatok erkölcsi vonatkozásait, a párkapcsolat etikájától a globális felelősség kérdéséig. Ezek a fejezetek is több, önálló részegységből állnak, amelyek minden esetben sokat vitatott, a tanulók személyes élettapasztalatából is ismerős kérdést járnak körül. A részegységek egy-egy eset, irodalmi vagy a mindennapi életből vett példa bemutatásával kezdődnek. Az ezek értelmezésére irányuló kommentárok, kérdések és feladatok vezetnek el a tanulságok fogalmi általánosításához. A megismert élethelyzetek, felmerülő értékkonfliktusok megoldására tett kísérletek bemutatása során találkozunk az etikai gondolkodás történetének legfontosabb iskoláival. E tekintetben azonban nem törekedhettünk teljességre: a rendszeres eszmétörténeti stúdiumok nem a középiskolába valók.

Tananyagbeosztásunk alapelvei

A tartalmi követelmények teljesítése az új tantárgy esetében elválaszthatatlan a Nemzeti Alaptantervben hangsúlyos módszertani szempontoktól: könyvünk tehát nem a tananyag „leadását”, hanem *interaktív, problémaközpontú feldolgozását* szolgálja. Ez utóbbi lényegesen hatásosabb, egyszersmind időigényesebb is. Hetente egy órában, azaz a rendelkezésünkre álló mintegy 32 tanórán meggyőződésünk szerint a kerettanterv tartalmi követelményei az Alaptantervben előírt módszertani igényességgel maradéktalanul nem teljesíthetők. Tananyagbeosztásunk ezt a problémát úgy oldja meg, hogy *minden fejezet feldolgozására eggyel több órát ad meg*, mint amennyi ténylegesen rendelkezésre áll. Az így lehatárolt tanegységek alkalmasak arra, hogy egy-egy tanóra keretében elsajátításra kerüljenek. A tervezet tehát a tanárra bízta, hogy a maga és diákjai érdeklődésének megfelelően hagyjon el fejezetenként egy-egy leckét. Bármely kihagyott tanegység ismeretanyaga és fejlesztési követelményei legalább a minimális szinten teljesíthetők a szomszédos két tanegység valamelyikének elsajátításával. Nem javasoljuk ellenben az önálló és/vagy csoportos projektmunka elhagyását. Ennek megvalósítására a tankönyv példát ad, projekt azonban bármelyik leckéhez kapcsolódhat. Egyes – nem véletlenszerűen választott – esetekben külön órát szántunk az adott témakörhöz kapcsolódó eset megbeszélésére, vita lefolytatására, önálló tanulói munkák kiértékelésére, ahol ezek a tárgyunk esetében nélkülözhetetlen tevékenységformák végképp szétfeszítenék a szűkös tanórai időkereteket. Hasonló megfontolásból ajánljuk, hogy a tanmenet szerint következő lecke olvasmányait a tanulók előre olvassák el, s azok ismeretében vegyenek részt az anyag tanórai feldolgozásában.

Tananyagbeosztás

Tanóra	Tankönyvi fejezet	Téma	Ötletek, megjegyzések
1–2.	1. Az emberi természet		
	1. óra 1.1. Az erkölcsi lény (bevezető foglalkozás)	Morális döntés, erkölcsi ítélet a mindennapokban.	
	2. óra A 2.1. fejezetet bevezető <i>Mindennapi történet</i> vagy más példa alapján.	Esetmegbeszélés: vannak-e erkölcsi problémáink?	
	3. óra 1.2. Az erkölcsi gondolkodás fejlődése és az emberi természet	Antropológiai és etikai alapfogalmak.	
3–5.	2. Honnan van a rossz, amit teszünk?		
	1. óra 2.1/A „A szenvedés a nélkülözésből fakad” 2.1/B „A szenvedés oka: ragaszkodás a vágyainkhoz”	A jó és a rossz eltérő megítélése a haszonelvű és a buddhista etika példáján.	
	2. óra 2.1/C „A szenvedés a rossz választás következménye” 2.2. A szenvedés értelme	Bűn, részvét, szeretet, felelősség az európai hagyományban.	
	3. óra 2.3. Keresztény erkölcsi értékek a világi etikában		
	4. óra A 2. fejezet témáinak összefoglalása	A tanulók önálló munkáinak kiértékelése, vita.	
6–9.	3. Mit kell tennem?		
	1. óra 3.1. Törvény és lelkiismeret	A kettő konfliktusa a Bhagavad-Gitá és az Evangéliumok szerint.	
	2. óra 3.1. Törvény és kétely – kötelesség és szabadság	A lelkiismereti döntés dilemmái a karteziánus kételytől Kant morális törvényéig.	

	3. óra 3.1. Túl a jón és a rosszon	Etikán innen – etikán túl. Nietzsche és Albert Schweitzer az élet tiszteletéről.	
	4. óra 3.2. A felelősség kérdése	A tankönyvi példatörténet vagy más eset értelmezése a tanultak alapján.	
	5. óra 3.2. „A helyzet az, hogy vannak betegek, és hogy gyógyítani kell őket”	A felelősség kérdése az ajánlott olvasmány (Camus: A pestis) alapján.	
10–14.	4. Én és te		
	1. óra 4.1. „Nincs alku, én hadd legyek boldog” – de ki vagyok én?	Önazonosság, önmegvalósítás, boldogság. Jólét és szabadság.	
	2. óra 4.1. Mikor jó a lét?	Hogyan boldoguljunk. A jó élet célja: Arisztotelész erénytana.	
	3. óra 4.2. Barátok és felebarátok	Barátság, szeretet. A szeretet nemei.	
	4. óra 4.3. A szerelem erkölcstana	A nemi párkapcsolat az etika nézőpontjából.	
	5. óra 4.4. Ugye, örökké fogsz szeretni?	A házasság erkölcsi kérdései.	
	6. óra Egy választott résztéma közös feldolgozása a tanulók egyéni munkája alapján.		
15–16.	5. Életre-halálra (bioetika)		
	1. óra 5.1. Párbeszéd meg nem született gyermekekkel	Gyermekvállalás, családtervezés.	
	2. óra 5.1. Vita a művi terhesség-megszakításról.		
	3. óra 5.2. A jó halál kegyelme	Jog az élethez, jog a halálhoz.	

17–22.	6. Én és mi		
	1. óra 6.1 – 6.2. „Parancsra tettem” – engedelmesség és ellenállás	Történelmi és irodalmi példák, filozófiai szemelvények a kötelező törvénytisztelet és az egyéni meggyőződés konfliktusáról.	
	2. óra 6.3. Etika és politika	„Ragaszkodás az igazsághoz.” Az erőszakmentes ellenállás klasszikusai és kortárs követőik.	
	3. óra 6.4. Tilos a tiltás?	Vélemények a szólás szabadságáról és felelősségéről.	
	4. óra 6.5. A közélet tisztasága.	A korrupció és politikai-társadalmi összefüggései.	
	5. óra Egy választott résztéma (6.1.–6.5.) közös feldolgozása a tanulók egyéni munkája alapján		
	6. óra 6.6. Áldozat a hazáért	Történelmi példák elemzése.	
	7. óra 6.6. „Kell-e szeretni a hazát?”	Vita a hazaszeretet értelméről és értelmezéseiről.	
23–25.	7. Mi és ők		
	1. óra 7.1. Mindannyian „kisebbségek” vagyunk	Többség és kisebbség. Befogadás és kirekesztés. Ki a magyar?	
	2. óra 7.1. Elválaszt, ami összeköt?	Nemzeti és nemzetiségi konfliktusok a Kárpát-medencében.	
	3. óra 7.2. „Emlékezzünk meg a szegényekről!”	Szolidaritás, segítség, rászorultság. Szegények és gazdagok.	
	4. óra 7.2. A társadalmi igazságosságról		

26–29.	8. Föld-etika		
	1. óra	A tudományos haladás etikai problémái.	
	8.1. A tudomány felelőssége		
	2. óra	Az emberi cselekvés megváltozott természete a technológiai hálózatok és a globalizáció korában.	
	8.1. Az ökológiai válság		
	3. óra	Globális problémák – személyes felelősségvállalás.	
8.2. Globális felelősség avagy „Miért éppen én?”			
4. óra	A közjó kérdése.		
8.2. A közlegelők tragédiája			
5. óra	Felelősség az utánunk jövőkért, felelősség az élővilágért.		
8.3. Az emberiség közös öröksége és a jövő nemzedékek jogai			
30–32.	Projekt-munka		
	1. óra	Felkészülés a projektmunkára.	
	Projekt		
	2. óra	Beszámoló és konzultáció a készülő/zajló projektekről.	
Projekt			
3. óra	Az elkészült projektek kiértékelése		
Projekt			

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
A kiadásért felel: dr. Kaposi József főigazgató
Raktári szám: RE17326
A tanmenetet készítette: Lányi András
Felelős szerkesztő: Pálincás Mihály